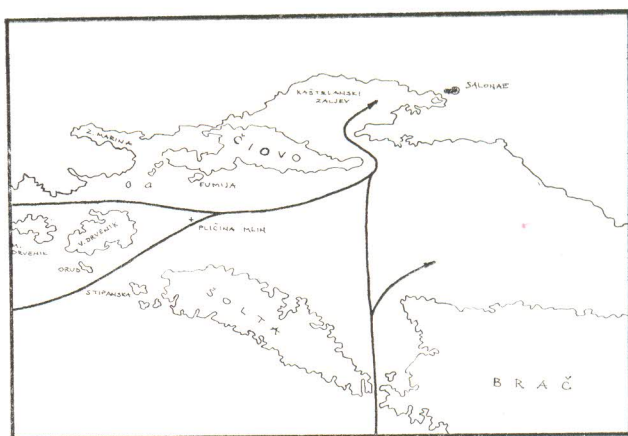

Boris Čargo

STANJE PODMORSKOG LOKALITETA NA PLIČINI MLIN

Karta sa ucrtanom pličinom Mlin i antičkim pomorskim putovima

U zapadnom dijelu Splitskog kanala, koji se prostire između otoka Šolte s jedne i otoka Čiova s druge strane, nalazi se pličina Mlin.

Kanalu se može prići kroz Drvenički i Šoltanski kanal te kroz Splitska vrata, a prilazi tu mogući brodovima svih veličina¹⁾

U vrijeme antike, Splitski kanal je bio veoma važan plovni put. To je i razumljivo s obzirom da je u neposrednoj blizini kanala, najveće i najvažnije rimsko središte na istočnoj obali Jadrana stara Salona (vidi kartu).

O tome da je Salona bila veliko lučko središte te da su u nju uplovljavali i iz nje isplovljavali brodovi svih veličina svjedoče nam mnogobrojni natpisi pronađeni u samom gradu. Jedan od tih natpisa kaže da je tu bio pokopan Idiofantus, mornar sa liburne »Murena«.²⁾

Drugi nadgrobni natpis je postavljen Caisu Censorinusu koji je bio »optio« (zamjenik oficira) u ravenskoj floti,³⁾ no i više od toga govore

nam ostaci brojnih brodoloma, kako u Salonitanskom zaljevu, tako i u Splitskom kanalu.

Prilazeći plićini Mlin ugledat ćemo željeznu motku s rešetkastom loptom na vrhu — garifulin — koji je postavljena na grebenu i služi kao upozorenje pomorcima.

Tu na tom grebenu dogodio se jedan, a možda i više brodoloma.

Brod koji tu leži vjerojatno je dolazio iz Šoltanskog kanala nošen jakim maestralom, koji u kanalu stvara jako more. Udarivši o greben brod je nastavio ploviti, guran vjetrom, u sjeveroistočnom smjeru, gdje je i potonuo udaljen od grebena osamdesetak metara.⁴⁾

U trenutku udara brod se našao u donjoj amplitudi vala,⁵⁾ tako da je nasjeo na greben i zadobio veliku pukotinu koja je uzrokovala da potone za nekoliko minuta.

Prilikom ronjenja na prve ostatke negdašnjeg tereta broda nailazi se već na 15 m dubine. Na toj dubini te krhotine amfora ne predstavljaju nikakvo ležište tereta, već su se tu našle prilikom pljačke ovog lokaliteta.

Roneći dalje u smjeru NE (sjeveroistok) na dubini od 30—32 metra nalazi se ležište.

Smješteno je na pjeskovitom dnu i proteže se u dužinu od oko 30 m a u širinu oko 5 m.

Ležište je na žalost potpuno očišćeno. Na nekim mjestima se vide udubljenja iz kojih su vađene amfore, čak su pronađeni metalni predmeti koji su služili pljačkašima prilikom pljačke tereta broda. Po cijeloj površini ležišta razasute su krhotine amfora. U dnu pojedinih krhotina pronađena su zrnja koja se u ruci raspadaju zbog dugog ležanja pod morem. Na žalost nijedno zrno nije izronjeno na površinu kako bi se ustanovilo što je to. Da li su ta zrnja sjeme nekih biljaka ili što drugo za sada ostaje pitanje.

Zbog jako lošeg stanja ležišta vrlo je teško utvrditi da li se ovdje radi o jednom ili više brodoloma, što je sasvim moguće s obzirom na položaj grebena.

Od ostataka drvenih i metalnih dijelova broda, sidra, čavala nema nikakva traga.

Kod jednog privatnog kolekcionara nađeno je nešto rimskog stakla koje navodno potječe s ovog lokaliteta,⁶⁾ no danas je gotovo nemoguće utvrditi da li je ovaj brod prevezio i teret stakla uz teret amfora, ili je to staklo samo ostatak brodskog posuđa.⁷⁾ A možda se radi o više brodoloma?

Na dubini od 38 metara nailazimo na posljednje ostatke negdašnjeg tereta broda. Ni ovdje nije videna nijedna cijela amfora mada su pojedini komadi u boljem stanju nego prijašnji. Ovdje se ne radi o nekakvom drugom ležištu, već o dijelovima amfora koje su se skotrljale niže od glavnog ležišta.

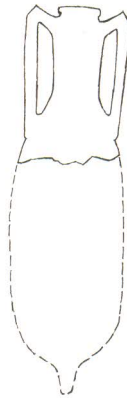
Prilikom cijelog ronjenja nije pronađena nijedna čitava amfora, već je izronjeno samo nekoliko grla (sl. 1, 2, 3, 4) koja su datirana dalje u tekstu.

Od četiri izronjena grla nijedno nema na sebi žig, ni bilo kakvu drugu oznaku.

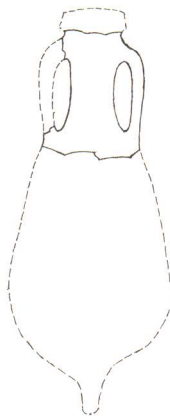
Izronjene su sa dubine od 30 metara, sa četiri različita mjesta s površine ležišta.

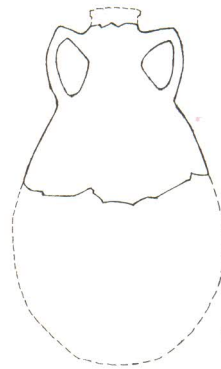
Sl. 1

Sl. 2

Sl. 3

Sl. 4

Grla amfora izronjena na pličini Mlin

Rimska amfora cilindričnog vrata, blago zaobljenog oboda i s karakterističnim ušicama pri vrhu ručka. Pripada formi Dressel 2—4. Tip je talijanski. Proširen je po čitavom Sredozemlju.⁸⁾ Slični primjeri su poznati s nalazišta u blizini otočica Ilovika na sjevernom Jadranu.⁹⁾ Datacija ranije II st. n. e.¹⁰⁾ (sl. 1)

Amfora s izvučenim cilindričnim vratom i blago profiliranim obodom te drugim okomitim i pri vrhu zakrenutim bifidnim ručkama. Pripada također varijanti forme Dressel 2—4. Datiraju se također u ranije II st. (sl. 2)

Amfora s dugim cilindričnim vratom. Ručke su masivne i zaobljene, kružna presjeka. Obod je zaobljen. Pripada istarskoj produkciji.¹¹⁾ S obzirom na druge nalaze na lokalitetu vrlo je vjerojatno da se i ovaj tip datira u ranije II st. n. e. Nešto konkretnije teško je o njemu govoriti, jer je fragment suviše mali (sl. 3)

Amfora tipa Dressel 43 sa zaobljenim dnom. Ima prstenasti obod i manje zaobljene ručke. Sličan je primjer također pronađen kod Ilovika.¹²⁾ Najbliže su analogije također iz Italije (Porto Recanati)¹³⁾ (sl. 4)

Ovdje su izronjene amfore tipa Dressel 2—4 s ravnim dnom (a fondo piatto), kakve su pronađene kod Forlimpopoli, gdje su se najvjerojatnije i producirale¹⁴⁾ I one su iz II st. n. e. Predstavljaju jedan od najčešćih tipova na Jadranu. Prema tome u to doba najvjerojatnije valja datirati i čitavo nalazište iako nije isključeno da je kod grebena Mlin potonulo više brodova. Da bi se o tome moglo sigurnije govoriti, valjalo bi provesti mnogo veća i sustavnija istraživanja.

BILJEŠKE

- 1) Peljar Jadranskog mora, Hidrografski institut JRM Split, 1964.
- 2) Grga Novak, Jadransko more u sukobima i borbama kroz stoljeća, str. 68, Beograd 1962.
- 3) Grga Novak, op. cit., str. 68.
- 4) Nenad Cambi, Kronološka i tipološka razmatranja na dnu srednjeg Jadrana, Pomorske djelatnosti, Mornarički glasnik, Beograd 1969.
- 5) Nenad Cambi, op. cit., str. 223—230.
- 6) Nenad Cambi, op. cit., str. 224.
- 7) Nenad Cambi, op. cit., str. 225.
- 8) O tome tipu usp. M. Corsi-Scialano i B. Liou, Les épaves de Tarraconaise à chargement d'amphores Dressel 2—4, Archeonautica 5, 9 i d.
- 9) M. Orlić, Podmorsko arheološko nalazište Ilovik, Arheološka istraživanja na otocima Cresu i Lošinju, Mali Lošinj 1979, Zagreb 1982, 153 i d.
- 10) M. Orlić, op. cit., str. 158.
- 11) To je tip Dressel 6A ili B. Nije sasvim jasno. One se obično stavljaju u vrijeme do konca I st.
- 12) M. Orlić, op. cit., str. 156, sl. 5.
- 13) Usp. L. Mercado, La necropoli romana di Porto Recanati, Notizie degli scavi di antichità, S. 8, XXVIII, str. 145 i d, sl. 16, 22 itd.
- 14) Usp. T. Aldini, Anfore foropopiliesi, Archeologia Classica 30, 1970, str. 242 i d.

NAPOMENA

Ovdje bih htio naglasiti da se prilikom ronjenja na ovom lokalitetu nije pristupilo nikakvom »kopanju« po ležištu, niti su se upotrebljavale mamut sisaljke i slična oprema.

Stanje ležišta je opisano onakvo kakvim ga oko vidi, dok su grla amfore izvađena s površinskog dijela nalazišta.

Ovdje bih ujedno htio apelirati na Arheološki muzej da se poduzme veće istraživanje ovog ležišta i da se spasi ono što se daje spasiti, jer se daje naslutiti da na nekim mjestima ispod pijeska leže cijele amfore.